

beweging van zijn lippen merkbaar, dat hij bidt bij zichzelf, een stil gebed.

Wat zegt hij in zijn binnenste?

O God! ik dank u dat ik niet ben als de anderen der menschen!

Hij heeft alleen te danken, niets te bidden of te vragen.

Hij behoeft zich voor zijn gebed niet voor te bereiden.

Hij kan zóó wel tot God gaan.

Immers er zijn voor zijn besef twee kringen van menschen, de anderen, de goddeloozen, van wie die tollenaar daar er één is met al de lieden der wereld, en de Farizeën, de afgezonderden, die zich van al die goddeloozen hebben afgescheiden.

En daarbij hoort hij.

Ik dank u o God! dat ik bij die menschen niet behoort.

En uit de hoogte noemt hij ze niet zonder verachting.

Roovers, onrechtvaardigen, overspelers of ook als die tollenaar.

Is hij niet in goede werken overvloedig?

Hij behoefde naar de wet van Levi maar eens per week te vasten en hij deed het tweemaal.

En terwijl de wet hem slechts verplichtte om van een deel der vruchten tienden te geven, deed hij het van alles wat hij bezat.

Zeker, dat alles betrof nog slechts de tweede tafel der wet, maar was hij toch niet reeds daardoor een braaf man?

Die in den tempel kon gaan om te danken.

En toch — dit gebed was geen reukwerk voor Gods aangezicht.

Want hij vertrouwde bij zichzelf, dat hij rechtvaardig was.

Daarom miste hij den ootmoed des harten, waaruit alleen het ware bidden kan opkomen.

Aan zijn gebed ontbrak, dat hij zijn nood en ellendigheid recht en grondig kende.

Het was geen gebed van een verbroken en verslagen hart.

En daarom was het geen gebed.

J. G. KUNST.

KERKELIJK LEVEN.

Mag met een verbeterde bijbelvertaling langer gedraald?

I.

Niet zonder opzet goten we het opschrift boven deze artikelenreeks in dezen vorm.

Er is ons veel aan gelegen, dat onze bedoeling van het begin af doorzichtig zij.

In de vraag: „mag met een verbeterde bijbelvertaling langer gedraald?” ligt het ontkennende antwoord opgesloten.

Wij achten deze zaak zoozeer van reformatorisch gewicht, dat naar ons oordeel veel dingen, welke nu onder ons aan de orde zijn, beter kunnen wachten dan deze.

Inderdaad hebben we hier te doen met een reformatorische kwestie van den eersten rang.

Doch al zetten we dit met beslistheid voorop, dit belet ons niet het vóór en tegen van de zaak nog eens rustig te overwegen.

Wij hopen zeer, dat dit punt op de Synode van Assen het volgende jaar aanhangig zal worden gemaakt.

Mocht die in progressieven zin besluiten, zoo zou zij daardoor alleen reeds voor ons kerkelijk leven van de grootste beteekenis worden.

Reeds eer, in 1917, kwam op de Generale Synode te Rotterdam deze kwestie ter sprake.

Wij meenen echter, dat wij er nu eenigszins anders voor staan als toen.

De omstandigheden hebben, gelijk we nader zullen uiteenzetten, zich gewijzigd.

Uitstel, dat toen gewettigd scheen, kan o.i. nu niet meer in bescherming worden genomen.

Maar we willen op ons betoog niet vooruitloopen.

Beginnen we met in herinnering te brengen, wat op voormelde Synode besloten werd.

Men leest in de „Acta”:

„Inzake de Bijbelvertaling overweegt de Synode:

a. dat eene nieuwe vertaling der Heilige Schrift of eene herziening van de bestaande vertaling niet in dien zin noodzakelijk is te achten, als zoude de Statenoverzetting aan de gemeente het Woord Gods onthouden,

b. dat echter taal en stijl der Statenoverzetting ten deele zijn verouderd, en er bovendien op het gebied der Schriftstudie aangaande allerlei zaken eene vermeerdering van kennis is verkregen, die het mogelijk maakt, de Heilige Schrift op verschillende plaatsen beter te vertalen,

c. dat er intusschen voor eene nieuwe vertaling of eene herziening nog allerlei voorarbeid dient verricht te worden,

en spreekt uit

10. dat ze van oordeel is, bij dezen stand van zaken tot eene nieuwe vertaling of eene herziening niet zelve het initiatief te moeten nemen,

20. maar dat ze het wenschelijk acht, dat deskundigen binnen den kring van de Gereformeerde Kerken, zoo mogelijk in overleg met elkander, den

voor deze zaak noodigen voorarbeid ter hand nemen of voortzetten,

en besluit

aan de Deputaten voor de correspondentie met de buitenlandsche kerken op te dragen, van deze uitspraak mededeeling te doen aan de Nederlandsch sprekende kerken, waarmede onze Gereformeerde Kerken in correspondentie staan.”

De Commissie, welke deze zaak had voorbereid, schakelde in haar rapport de kwestie van een nieuwe bijbelvertaling uit, omdat dienaangaande uit de kerken geen voorstel ter tafel was gebracht, maar bepaalde zich tot de herziening van de Statenvertaling.

Zij stelde zich twee vragen:

I. Kan men, en zoo ja, in hoeverre kan men zeggen, dat herziening van de Statenvertaling des Bijbels noodig of wenschelijk is geworden?

II. Is het gewenscht, dat de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland maatregelen neme, om tot zulk eene herziening te komen, en indien ja, welke zouden dan die maatregelen moeten zijn?

Het Rapport gaat uit van de onderstelling, dat tegen de Statenvertaling verschillende bezwaren kunnen worden ingebracht. Deze vloeien vooreerst voort uit „de ontwikkeling der Nederlandsche Taal” en vervolgens uit „de vermeerdering onzer kennis aangaande velerlei, dat met de vertaling der Heilige Schrift op het nauwste samenhangt”.

Wat dit laatste aangaat wordt er op gewezen, dat door het voortgezette onderzoek der handschriften, „vooral wat het Nieuwe Testament betreft, op tal van plaatsen de juiste woorden der Heilige Schrift ons thans met grootere precisie bekend zijn dan aan onze vadersen.” Ook wordt er de aandacht op gevestigd, dat „ook voor den eigenlijken vertaalarbeid er aangaande allerlei zaken thans meer licht is ontstoken dan in de dagen onzer vadersen”.

Het Rapport velt dan ook over de Statenvertaling dit oordeel:

Tengevolge van dit alles zal ieder kenner van oordeel zijn, dat de Statenvertaling eenzijdig wat taal en stijl betreft voor den tegenwoordigen tijd verschillende moeilijkheden biedt; en dat ze anderzijds niet geacht kan worden aan de hoogste wetenschappelijke eischen te voldoen, maar, bij al haar goede eigenschappen, van foutieve of minder wenschelijke overzettingen niet vrij is gebleven, en voorts in vele bijzonderheden niet kan bogen op zulk eene mate van nauwkeurigheid, als thans is te bereiken.

Toch kan de Commissie op grond hiervan nog niet toegeven, dat herziening van de Statenvertaling noodig was.

Zij vroeg: noodig of wenschelijk?

En haar antwoord luidde: noodig niet.

Daarbij onderscheide ze weer tusschen een absolute en relatieve noodzakelijkheid.

Maar noch de ééne noch de andere kan zij konstateeren.

Zij erkent nogmaals, „dat er vooral onder de in de Statenoverzetting voorkomende minder juiste vertalingen een aantal zijn, die het verstaan der Schrift op een bepaalde plaats grootelijks belemmeren of zelfs onmogelijk maken; en evenzoo, dat de verouderde uitdrukkingwijze meermalen ernstige moeilijkheden oplevert.”

De bezwaren, die hiernaam zijn verbonden, springen in het oog. Bij het persoonlijk en huiselijk Bijbelgebruik wordt het verstaan van bepaalde gedeelten der Schrift er door belemmerd, wat natuurlijk in het bijzonder geldt van hen, die niet bij de Schrift opgevoed en dus aan haar taal niet gewend zijn, en wien b.v. door colportage de Bijbel in handen wordt gegeven. Maar ook bij de verklaring der Schrift in den dienst des Woords doen zich soms hieruit voortvloeiende moeilijkheden voor. Niet ten onrechte is met het oog hierop meermalen de klacht aangeheven, dat de behandeling van sommige Schriftgedeelten door de gebrekkige vertaling of ten zeerste bemoeilijkt of vrijwel onmogelijk gemaakt wordt.

Bij dit alles komt een bezwaar van een nog meer algemeen karakter. De achterstand der Statenvertaling bij de huidige ontwikkeling der wetenschap moge niet zonder meer als een argument voor hare onbruikbaarheidsverklaring kunnen gelden, toch brengt ze in de praktijk ook een algemeen gevaar met zich mede, dat niet mag worden onderschat. Het gevaar, dat altijd dreigt, wanneer de kerk geen genoegzame rekening houdt met den gang van het leven rondom haar, bestaat ook hier. Voor sommige gemeentelieden kan deze achterstand niet geheel verborgen blijven. Dit nu kan leiden tot een ongewenscht wantrouwen jegens de Statenvertaling en tot een evenzeer ongewenscht gebruik maken van nieuwere reeds verschenen of nog te verschijnen overzettingen, welke gebruik natuurlijk bovenal gevaarlijk is, wanneer ze — zooals de Leidse Vertaling, de eenige, die thans in ons land compleet is verschenen — van den geest van het modernisme zijn doortrokken, maar toch ook reeds ernstige bezwaren kan medebrengen, zoodra de vervaardigers niet met beslistheid de inspiratie der Schrift belijden, en in het algemeen, wanneer zulk een vertaling niet de kerkelijke keur heeft ontvangen.

Toch geeft dit alles volgens haar nog niet het recht een herziening noodig te verklaren.

Want, zoo zegt ze, de bezwaren mogen evenmin overdreven als onderschat worden.

Van een absolute noodzakelijkheid zou eerst gesproken kunnen worden indien de boven aangegeven gebreken van dien aard waren, dat de Statenvertaling als geheel genomen aan haar doel niet of niet meer beantwoordde, m.a.w. als zij aan het volk het Woord Gods onthield.

Men kan zich een toestand denken, dat de taal der Statenoverzetting zoo duister of dermate verouderd was, dat zij voor het tegenwoordig levende geslacht volkomen onbegrijpelijk was geworden. Of ook zou het kunnen wezen, dat de vertaling zoo onbetrouwbaar was, dat ze als geheel genomen, niet datgene te lezen gaf, wat Gods Geest ons door de Schrift wil prediken, en dat de lezers in hoofdzaken van de leer der zaligheid door haar tot dwaling werden gebracht.

We behoeven zeker niemands tegenspraak te duchten, wanneer wij hier nadrukkelijk uitspreken, dat het zóó met onze Statenvertaling in geen deele is gesteld. Welk verschillend oordeel er in bijzonderheden ook over haar moge worden geveld, aangaande dit ééne kan onder ons wel geen verschil van meening bestaan, dat ze als geheel genomen het Woord Gods aan ons volk biedt in zijn eigen taal met zulk eene betrouwbaarheid en klaarheid, dat ze geenerlei grond laat voor onzekerheid aangaande den ons geopenbaarden wil van God tot onze zaligheid en tot de verheerlijking Zijns naams.

Relatieve noodzakelijkheid zou zijn ingetreden, indien de Statenvertaling, ofschoon in hoofdzak nog wel aan haar doel beantwoordend, dit toch niet meer deed op eene wijze, die aan billijke eischen voldoet.

Wat zijn nu in dezen billijke eischen?

Geen billijke eisch zou het zijn, te zeggen, dat eene Bijbelvertaling geene gebreken mag hebben of ook, dat eene Bijbelvertaling als deze in elk opzicht moet staan op de hoogte der tegenwoordige wetenschap.

Wel mogen ook onvolkomenheden te dezen opzichte volstrekt niet worden behandeld als zaken van minder belang. Wanneer bij allen gewichtigen arbeid het streven naar juistheid en nauwkeurigheid als eisch mag worden gesteld, dan geldt dit zeker van den arbeid, die zich bezig houdt met het Woord Gods, en daarom mag het belang ook van eene betrekkelijk geringe verbetering in den overgeleverden tekst, of ook van een juistere vertaling, al betreft ze eene uitdrukking van ondergeschikte beteekenis, niet worden ontkend.

Zoodra er dan ook sprake is van het tot stand brengen eener nieuwe vertaling, is duidelijk, dat deze arbeid bovenal om den eerbied, dien wij aan Gods Woord zijn verschuldigd, zoo nauwkeurig mogelijk moet geschieden. Maar dit wil toch niet zeggen, dat een Bijbelvertaling, die eenmaal in gebruik is, om elk ontdekt gebrek en om iederen achterstand bij de jongste ontwikkeling der wetenschap zou moeten worden gewijzigd of vervangen.

Vooreerst zou dit niet mogelijk zijn om de praktische bezwaren, die hieruit zouden voortvloeien. De vastheid, die in eene Bijbelvertaling noodig is, zou op deze wijze geheel teloor gaan. We laten nu nog terzijde, dat de wetenschap allerminst onfeilbaar is, en zelfs dikwijls op haar schreden terugkeert, zoodat soms wat heden als verouderd wordt veroordeeld, morgen weer als vaststaand resultaat der jongste onderzoekingen wordt aangeprezen. Wij hebben ons in het voorafgaande bevestigd, slechts zulke veranderingen van opvatting te noemen, waarvan op goeden grond mag worden verwacht, dat zij ook in het vervolg als blijvende resultaten van het onderzoek der laatste eeuwen zullen worden beschouwd, al wordt ook deze verwachting door ons als feilbare menschen uitgesproken. Maar ook afgezien hiervan is het duidelijk, dat er aan elke gewijzigde of nieuwe vertaling weer gebreken zullen kleven, en dat de wetenschap steeds zal voortgaan deze opnieuw in het licht te stellen. Moest dit reeds zonder meer tot verandering in Bijbelvertaling leiden, dan zou wel elke generatie opnieuw voor die taak worden geplaatst en zou de gedurige verandering tot hope looze verwarring aanleiding geven.

Bovendien mist het stellen van zulk een strenger eisch ook inderdaad goeden grond, als men het op het doel waarvoor een vertaling als deze is bestemd. Dit doel is het Woord Gods aan het volk te bieden in zijne eigen taal, en dat niet tot wetenschappelijk onderzoek — hiervoor toch is bestudeering van den grondtekst onmisbaar — maar tot praktisch gebruik; en het is alleen op grond van eischen aan dit doel ontleend, dat eene eenmaal in zwang zijnde vertaling voor onbruikbaar verklaard zou kunnen worden.

Wij geven deze argumenten eenigszins uitvoerig en met de eigen woorden van het Rapport weer, om ze in volgende artikelen te kunnen toetsen aan den huidige toestand en ook om na te gaan of ze in alle deelen houdbaar zijn.

Maar eerst willen we nog hooren, wat het Rapport zegt omtrent de wenschelijkheid van de herziening van de Statenvertaling.

HEPP.

== Een vond

Een zekerheid der I hodo" schreef van Dr Ku Hij geloof spreken van nemenden g lerdijke" opv En dadelij Het citaat de gebruikel Hij besluit

Want he men zijn n waarmede dat men n nimmer roepen, toelaatbaar volgens de dengene, d lormeerde l

Hij vraak het spreken

Kuyper ze standpunt h

Nu is voo ben, die me

Indien X

lij dit citaat er niet zulke

Dat Kuyp slang werke toelaatbaar

zins in dien op de hoog

vraagt of e gissing wel

Maar het zich door e verschalken.

Daarom r Kuyper h

met de Eth mogelijk uit

Wij gaven

volge er ee

„Onder (somatisch

Was dit e Satan kan

slaag, die is 't varen

wonen der volkomen

In het i contact m

hen om, v wij daar n

keijke natu hun schoor

Op deze niet verkla

maar vindt ezel; tot e

ekster. Da spreken w

gesprek t en antwo

mogelijk. I wonderlijk

Eva was begon pas

die haar te spoken

van Adam

Wat de listiger wa

ten wij n dan zoude

vóór den in bonam

In de d legd: de schalken e

schap was voor hen

Nu weten uitdrukking

zijn rekenit

ten. Met d ander punt

ning worde

Maar dez er aan zou

zaak wel

Wij zoud nen aanhal

Doch we geven, dat

ten en dat

Daarom woorden w

dijetaat er

Hij zet e het spreken

b. mythe; Al die op

van aarzel

„Wij va a. de

Een vondst?

Een zekere X, die niet buiten verantwoordelijkheid der Redactie in de „Overtoomsche Kerkhede" schreeft, heeft, naar hij meent, in de werken van Dr. Kuyper een belangrijke vondst gedaan.

Hij gelooft n.l. ontdekt te hebben, dat, wat het spreken van de slang aangaat, „volgens dezen uitnemenden geleerde ook eens andere dan de „letterlijke" opvatting hier mogelijk is".

En dadelijk trekt hij daaruit zijn konklusies.

Het citaat, dat hij gaf, spreekt voor hem naar de gebruikelijke uitdrukking „boekdeelen".

Hij besluit zijn artikel aldus:

Want het bewijst niet slechts, hoe voorzichtig men zijn moet met apodiktische uitspraken als die waarmede het artikel in „De Reformatie" besluit, dat men n.l. voor eenige afwijking ten deze zich nimmer meer op Kuyper zal kunnen beroepen, maar ook, dat Kuyper eens zinswijze toelaatbaar acht, welke volgens diens eigen zoon, volgens de Classis Amsterdam, en volgens prof. Hepp, dengene, die haar leert, feitelijk buiten onze Gereformeerde Kerken plaats.

Hij vraakt dus alle beroep op Kuyper omtrent het spreken van de slang.

Kuyper zou nu eens dit, dan weder een ander standpunt hebben ingenomen.

Nu is voorbarigheid een gewone eigenschap van hen, die meenen een ontdekking te hebben gedaan.

Indien X werkelijk een Kuyper-kenner was, zou hij dit citaat zeker voor zich hebben gehouden en er niet zulke stoute konklusies op hebben gebouwd.

Dat Kuyper een andere opvatting, dan dat de slang werkelijk heeft gesproken, in onze kerken toelaatbaar zou hebben geacht, is voor wie eenigzins in diens werken thuis is en van diens leven op de hoogte, zóó absurd, dat hij zich bijna afvraagt of ernstige bestrijding van zulk een vergissing wel noodig is.

Maar het blijkt helaas telkens weer, dat men zich door een schijnbaar sensationele vondst laat verschalken.

Daarom mag korrektie niet achterwege blijven.

Kuyper heeft heel zijn leven door in den strijd met de Ethischen telkens weer zich zóó beslist mogelijk uitgelaten over het spreken van de slang. Wij gaven reeds een citaat uit „E. Voto". Hier volgde er een uit zijn College-dictaten.

„Onder deze gegevens begon nu de strijd met een somatisch optreden van den Satan in slangengestalte. Was dit een nieuw geschapen slang? Neen, want Satan kan niet scheppen; maar hij voer in een slang, die in 't paradijs aanwezig was. Een analogon is 't varen van de duivelen in de zwijnen, verder het woenen der daemones in de bezetenen en het meest volkomen analogon vinden wij in Judas.

In het paradijs leefde de mensch nog in nauwer contact met de dieren dan thans; ging meer met hen om, verstond hen. Bij de dierenstemmen vinden wij daar nog iets van over; evenals bij alle onverklaarbare naturen, bij kinderen en vooral bij dames met hun schoothondjes.

Op deze wijze echter mag het spreken van de slang niet verklaard; het was niet een soort „bloementaal" maar vindt zijn analogon in het spreken van Bileam's ezel; tot op zekere hoogte in het snateren van den ekster. Dat het geen overdrachtelijk of figuurlijk spreken was, blijkt uit de zinwendingen van het gesprek tusschen Eva en de slang. Zulk een vragen en antwoorden is alleen in de menschelijke spraak mogelijk. De vraag of dat spreken aan Eva dan niet wonderlijk voorkwam, moet aldus beantwoord: „Voor Eva was alles vreemd in het paradijs. Het leven begon pas; gedurig stond ze voor een dier of plant, die haar nieuw was. Dat de slang tot haar begon te spreken was haar niets vreemder dan het spreken van Adam en God. Alle spreken was haar vreemd."

Wat de slang zelf betreft, wordt gezegd, dat zij listiger was dan al 't gedierte des velds. Listig moeten wij niet verstaan in den zin van „boos", want dan zouden wij de zonde in de dierenwereld reeds vóór den val des menschen stellen; maar listig in bonam partem; „dat hij nooit verrast kon worden".

In de dieren waren onderscheidene qualiteiten gelegend; de qualiteit van een slang was om te verschalken en nooit verschalkt te worden. Deze eigenschap was door Adam en Eva opgemerkt en reden voor hen om op hun hoede te zijn."

Nu weten we zeer goed, dat Kuyper niet elke uitdrukking uit de gedrukte College-dictaten voor zijn rekening nam. Zij zijn het werk van studenten. Met de mogelijkheid, dat zij hem op één of ander punt niet hebben begrepen, moet altijd rekening worden gehouden.

Maar deze kwestie is niet zóó diepgaand, dat wij er aan zouden moeten twijfelen of zij de hoofdzak wel juist hebben opgenomen.

Wij zouden uit dit College-dictaat nog meer kunnen aanhalen.

Doch we hebben straks nog een lang citaat te geven, dat we om het gewicht liever niet verkorten en dat door Dr. Kuyper zelf is geschreven.

Daarom volstaan we er hiermee met een paar woorden weer te geven, wat Kuyper in zijn College-dictaat er op volgen liet.

Hij zet dan uiteen, hoe anderen de historie van het spreken van de slang opvatte als: a. allegorie; b. mythe; c. sage; d. visioen; e. puur verzonnen.

Al die opvattingen wijst hij zonder eenigen zweem van aarzeling terug en hij zegt dan:

„Wij vindoceren tegenover deze allen: a. de realiteit.

b. de realiteit aldus geschied.

c. de realiteit onder andere omstandigheden dan waarin wij nu leven."

Waar hij dus zoo beslist positie heeft gekozen in zake het spreken van de slang, waar hij niet moede werd tegen de dwaling van de Ethischen in deze te waarschuwen, daar zou het onverklaarbaar, raadselachtig moeten heeten, zoo hij in één van zijn werken aan de Ethischen de concessie zou hebben gedaan, dat men omtrent het al of niet werkelijk spreken van de slang geen zekerheid heeft.

Zoo iets is bij een man als Kuyper volslagen ondenkbaar.

Niet, dat hij nooit veranderd is.

Maar toch nooit op een punt, waarop hij zijn tegenpartij steeds zoo fel had bestookt.

Er is misschien geen tweede theoloog, die het werkelijk spreken van de slang zóó intens als een kardinale kwestie heeft beschouwd als hij.

Maar hoe komt men er dan toe hem toe te dichten, dat hij soms toch van een andere meening was.

Men verwijst hiervoor naar zijn boek „Van de Engelen Gods", tweede druk, blz. 209.

Daar schrijft hij:

„In het scheppingsverhaal zelf treedt aanstonds de Slang op als de sluwste persoon, die de zonde van elders in 's menschen hart, en alzoo in deze wereld indraagt, en dat onder die Slang geen ander dan Satan te verstaan is, toont niet alleen de naam van „de oude Slang of Satanas", die in de Openbaring van Johannes voorkomt, maar evenzoo de historie zelve. Niemand met gezonde zinnen toch kan bij het lezen der historie van Gen. 1-3 ook maar een oogenblik in den waan komen, dat het spreken van die Slang bedoeld zou zijn als iets dat zeker schuifend dier uit zichzelf voortbracht. Het zijn allermint dierlijke, maar veeleer de hoogste geestelijke vraagstukken, die tusschen deze Slang en Eva verhandeld worden. En blijve ook al de vraag onbeslist, of Satan metterdaad in een slang sloop en uit die slang sprak, dan wel of het woord slang hier slechts een naam is voor Satan zelf, vast staat voor ieder onbevooroordeeld lezer, en in het Nieuwe Testament wordt ons dit ten overvloede bevestigd, dat metterdaad de eerste openbaring van Satan reeds voorkwam in het Paradijs."

Iemand, die niets anders van Kuyper gelezen heeft, zich van het verband, waarin deze passage voorkomt, geen rekenschap geeft en met den stijl van den schrijver niet al te goed bekend is, zou hieruit metterdaad kunnen afleiden, dat Dr. Kuyper de vraag openliet.

Maar wie van het verband kennis neemt, ontvangt aanstonds de noodige opheldering.

Kuyper handelt hier niet over de historie van den val als zodanig, maar over het bestaan van Satan. Al wordt Satan, zoo is zijn betoog, in de eerste hoofdstukken van Genesis niet genoemd, toch werkte hij ook toen reeds. De vermelding van de slang wijst daarnaar. De slang kan toch niet uit zichzelf (men lette op deze woorden!) die geluiden hebben voortgebracht.

En wanneer hij dan vervolgt: „En blijve ook al de vraag onbeslist" enz., dan kan dit niet betekenen: deze vraag is zonder gewicht, men mag aannemen wat men wil. Maar uit het eigenaardig gebruik van den conjunctivus, dat men bij Kuyper meermalen aantreft, blijkt, dat hij zeggen wil: en al gaan we in dit verband niet op de kwestie in of met de slang Satan zelf is bedoeld of dat hij werkelijk door de slang sprak, vast staat, dat Satan zich in het Paradijs reeds openbaarde.

Het vraagstuk van het al of niet spreken van de slang was hier niet aan de orde.

Daarom schoof hij het ter zijde.

Dat dit de rechte verklaring van deze passage moet zijn, toont ten overvloede nog de wijze, waarop hij de kwestie van het spreken van de slang in zijn „Van de Gemeene Gratie" ter sprake brengt en wat hij daarvan zegt.

Daar vonnist hij, gelijk men zien zal, weer even kras de meening, dat de slang niet werkelijk gesproken zou hebben en houdt hij met klem van argumenten het tegendeel staande.

En nu zou het toch zeker wel een vreemden indruk maken, als Kuyper in „E. Voto" en op zijn College de Ethischen veroordeelde, omdat zij aan het spreken van de slang niet gelooven, daarna in zijn „De Engelen Gods" zou te kennen geven, dat men in deze zaak tot geen beslissing kan komen, om ten slotte weer in „De Gemeene Gratie" tot het oordeel van „E. Voto" terug te keeren.

Zelfs al zou men na dit alles nog niet willen toegeven, dat Kuyper zich steeds gelijk is gebleven, zoo zou men toch in dat geval tot de konklusie moeten komen, dat hij zijn opinie, uitgesproken in „De Engelen Gods" heeft herroepen. Beroep op die passage is daardoor waardeloos geworden.

Want in „De Gemeene Gratie", deel I bl. 191-194 spreekt hij zoo klaar, dat misverstand is buitengesloten.

„Thans komen we tot de verzoeking, die eerst Eva, en door haar Adam, tot overtreding van het proefgebed geleid heeft. Lezing en herlezing van de drie eerste hoofdstukken van Genesis laten toch geen anderen indruk achter, dan dat het, zonder die verzoeking, niet tot die overtreding zou gekomen zijn. Dit vloede uit de oorspronkelijke gerechtigheid dan

ook rechtstreeks voort. Zonder verzoeking kon het in den staat der rechtheid niet tot strijd, en derhalve zóómin tot val als tot overwinning komen. Jezus verklaart het dan ook uitdrukkelijk: niet Adam was zelfmoordenaar, maar Satan was de menschenmoeder van den beginne. Intusschen lezen we in Gen. 2 van den Satan niets. De verzoeking komt door een dier. Dit nu trekt in hooge mate de opmerkzaamheid. Mensch en dier was in het Paradijs de eenige rechtstreeksche tegenstelling tusschen twee machten, en uitdrukkelijk was aan den mensch macht en heerschappij over het dier toegezegd; en, wat nog opmerkelijker is, die meerderheid had de mensch over het dier het eerst daardoor uitgeoefend, dat de mensch in zijn taalwereld, door het geven aan elk dier van zijn naam, aan het stomme dier, als sprekend heerscher, een plaats had toegewezen. Die den naam geeft, heerscht, en het dier, dat tegen dien naam in slechts loeien of brieschen of hinniken kon, droeg daarin het merkteken van zijn lagere, minderen stand. Doch hoor, nu gaat er tot Eva plotseling taal, sprake, gedachtenuiting in woorden van een dier uit. De slang spreekt Eva toe. Dit spreken van de slang was buiten de scheppingsorde. Volgens die orde spreekt God en spreekt de mensch, maar heeft het dier, en dus ook de slang, de gave der sprake niet. Dat het werktuiglijk uitstooten van verstaanbare klanken daarom bij het dier niet onmogelijk is, weet ieder. Bij enkele vogels wordt dit nog soms zeer schel en kras gehoord. Van Bileams ezel bericht ons dit het Mozaïsch verhaal. Waar lucht, keel, tong, tand en lip aanwezig is, wekt dit dan ook geen de minste bevreemding. Dat een dier niet spreken kan ligt dan ook aan heel iets anders. Daaraan namelijk, dat het niet den gedachtenvorm van het bewustzijn bezit, en deswege het niet tot een taal kan brengen. Wel heeft ook het dier uiting van wil of gewaarwording door geluiden, en zeer terecht is er op gewezen, dat de dieren onderling door deze geluiden elkander allerlei beduiden, of doen merken aan menschen, maar omdat de gedachtennaam ontbreekt, wordt er geen taal in eigenlijken zin geboren. De belachelijke proeven van Professor Gordner, die in een kooi opgesloten, de taal der apen wilde bestudeeren, heeft dit feit niet weerlegd, maar bevestigd. Heel anders daarentegen komt de zaak te staan, als het dier door een hooger wezen als instrument kan worden gebruikt, en als dit hooger wezen zich van de ademhaling, de keel, de tong, de lip, den tand, kortom van de organen van het dier bedient, om door dat dier te doen, wat dat dier zelf niet kan.

Het hypnotisme heeft op dit terrein zelfs onder menschen verrassende verschijnselen aan het licht gebracht. Dusver meenden we, dat onze eigen spraakorganen alleen ons zelve dienen konden, en dat onze taal alleen het voertuig kon zijn voor onze eigen gedachten. Thans daarentegen weten we ook praktisch, dat de ééne mensch over een ander mensch zulk een macht kan krijgen, dat de sterke den zwakke dwingt hem met zijn mond te dienen, en uit te spreken niet wat die zwakke zelf, maar wat hij, als sterkere, denkt, beoogt en wil. Hier is dus een indringen in de ziel van een mensch tot op dat punt, waar de zenuwen de spreekorganen in beweging brengen, en alsnu een spreken door eens anders mond. Waar de mensch dit kan, verwondert het ons in het minst niet, dat ook God een profeet zoo kon aangrijpen, dat die profeet sprak, niet wat hij, maar wat God dacht. Maar wat ons blijft verwonderen is, dat ook bij het dier soortgelijk verschijnsel voorkomt, vooral waar die macht op het dier wordt uitgeoefend, niet door een ander dier, noch door den mensch, maar bij Bileams ezel door God, en bij de slang in het Paradijs door Satan. Het verrassende van dat verschijnsel moest uit dien hoofde ook Eva prikkelen. Ze wist dat het dier niet sprak, dat integendeel in het spreken het teken van de heerschappij van den mensch over het dier lag. Nu er een dier zich hooren liet dat toch sprak, moest dat dus hare opmerkzaamheid treffen. Dat het niet God was, die aldus het dier gebruikte, bleek haar terstond, want wat die slang sprak, ging tegen God in. Ze wist ook dat een andere, vreemde macht zich in die slanggeluiden tot haar richtte, en ze ontwaarde eveneens, dat die macht aan God vijandig en met het dierlijke gemeenzaam was. Nu was den mensch door God als plicht opgelegd, niet alleen om den hof te bebouwen, maar ook om den hof te bewaren (Gen. 2:15). Bewaren nu onderstelt, dat er een macht was, tegen welke het Paradijs beschermd moest worden. Dat er een macht der vernieling bestond, wist de mensch alzoo. Van die macht had hij dusver nog niets ontwaard. Doch nu openbaarde zich die vreemde, die geheimzinnige, die dusver onbekende macht. Ze sprak door dat dier. Ze gebruikte die slang als instrument. En er is alzoo geen twijfel, of Eva werd terstond gewaar, dat ze niet met die slang als gewoon dier, maar met die slang als een bezeten dier te doen had.

Bij de vraag, welke die demonische macht was, hoe ze ontstond, en op welke wijze ze werkt, houden we ons niet op. Daarover is genoegzaam gehandeld in de artikelenreeks Van de Engelen. Ook over de vraag, of het wel waarlijk Satan was, die de slang als phonograaf bezigde, behoort niet getwist, de duidelijke uitspraak van Jezus in Joh. 8:44 stelt dit buiten twijfel. Waarom juist de slang en niet een ander dier gekozen werd, moet symbolisch verklaard. Slechts zij nog opgemerkt, hoe de slang in het Paradijs het instrumentele dier was, waardoor Satan de vrouw belaz, en hoe het nu nog de mensch is, die, in Indië vooral, maar ook elders, door niets dan door geluid van tonen de machtigste slangen betoveren, bezweren, belezen en geheel machteloos maken kan. De echte slangenbezwerder maakt nu nog de woedende slang enkel door toon-gekluid volkomen weerloos en slingert ze als een kabel om zijn lichaam. Doch al stond dit met het gebeurde in het Paradijs in geen verband, in elk geval moet hetgeen daar gebeurd is, niet overdrachtelijk, niet zinnebeeldig, niet als een innerlijke ervaring

in Eva's ziel, maar letterlijk, zooals het er staat, worden opgevat. Er is taal in woorden tot Eva gekomen. Die taal ging door de slang van Satan uit. In die taal was bezieling, werd gereedeneerd, werd met onderscheiding van woorden gestreden. Het was een wezenlijke verzoeking, gelijk ze in de woestijn bij de Jordaan aan Jezus overkwam en door Jezus zegenverend doorworsteld is. Alleen met dit verschil, dat aan Jezus Satan zich, zonder tusschenkomst van het dier als instrument, vergreep, en dat Eva door Satan verzocht is, niet onmiddellijk, maar middellijk, het dier tusschen tredende als de eenige macht, die de pas geschapen mensch in het Paradijs alnog in onderscheiding van zichzelf op deze aarde kende."

Het mag vooral niet onopgemerkt blijven, dat Kuyper zelf hier uitlegt, hoe de passage uit „De Engelen Gods" moet worden opgenomen.

Hij volgt hier dezelfde methode als in zijn vorig boek.

Hij zegt: „Bij de vraag, welke die demonische macht was, hoe ze ontstond en op welke wijze ze werkt, houden we ons niet op. Daarover is genoegzaam gehandeld in de artikelenreeks van de Engelen".

Hij herinnert zich dus, wat hij tevoren schreef uitstekend. Maar dat men hem van tegenstrijdigheid in zijn voorstelling zou verdenken, komt blijkbaar niet bij hem op. Doch hij verklaart: daar ging het om de demonische macht, hier over het spreken van de slang.

Gelijk hij zich daar met het spreken van de slang niet ophield, houdt hij zich hier met de vraag naar de demonische macht niet op.

Hiermee hebben we o.i. de scheeve voorstelling van X in de „Overtoomsche Kerkbode" voldoende rechtgezet.

Men bestudeere toch al de werken van Kuyper en bepale zich niet tot grasduinen.

En wat de kwestie betreft of een andere dan een „letterlijke" opvatting omtrent het spreken van de slang in onze kerken toelaatbaar is, dat is reeds door de Synode van Leeuwarden in 1920 uitgesproken.

— Niets te verbergen.

Kon het bekende stuk van Prof. Buytendijk argwaan tegen de V. U. wekken en bij sommigen den indruk vestigen alsof enkele theologische hoogleraren voor het volk opinies zorgvuldig verborgen, waarom zij nu door den Groninger hoogleraar werden opgeroepen om hun „geheimen" bloot te leggen, een ingezonden stuk van Prof. Van Gelderen in de „Overtoomsche Kerkbode", doet zien, wat de beweringen van Prof. Buytendijk waard zijn.

Prof. Van Gelderen spreekt alleen voor zichzelf. Hij werd door Prof. Buytendijk niet alleen met name genoemd, maar ook werd aangeduid wat vreeselijks in het oog van het volk hij heimelijk zou leeren.

Prof. Van Gelderen verantwoordt zich aldus:

Met groote belangstelling las ik in de „Overtoomsche Kerkbode" van 20 September het ingezonden stuk van dr. Buytendijk. Voorzover het mij persoonlijk raakt, wil ik er gaarne een enkele opmerking bij maken. Echter niet om iets af te dingen op het door dr. Buytendijk geschrevene. Maar om er iets aan toe te voegen. Inderdaad was ik (en ben ik) „van oordeel, dat een afwijking van de traditionele opvatting omtrent den ouderdom van het menschelek geslacht zeker moest worden aanvaard". In gesprekken met dr. Buytendijk en met vele anderen, zowel ongeleerden als geleerden, heb ik dit talloos malen uitgesproken.

Het schijnt evenwel (en ik kan dit best begrijpen) aan de aandacht van dr. Buytendijk te zijn ontsnapt, dat ik dit oordeel niet alleen in persoonlijke gesprekken, maar ook in publiek geschrift meermalen heb kenbaar gemaakt. Eerst in het „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift" van September 1913, blz. 174—176. En later in de „Utrechtsche Kerkbode" van 12 Mei 1923. Bovendien zal men het binnenkort weer kunnen lezen in de „Christelijke Encyclopedie voor het Nederlandsche Volk", Eerste Deel, blz. 461—462, in mijn artikel: „Chronologie (Bijbelische)", I. Het Oude Testament. Het afgedrukte vel, waarin dit artikel voorkomt, is reeds eenige weken in mijn bezit.

Op dit punt heb ik dus, gelijk dr. Buytendijk wenscht, openlijk uitgesproken wat blijkens persoonlijke gesprekken aan hem als mijne meening bekend is. Ik kon zulks doen, wijl ik er volkomen zeker van ben, dat we tusschen Noach en Abraham een langere tijdsruimte moeten aannemen dan gewoonlijk wordt gedaan. Want dit is het punt, waar het in mijne artikelen voornamelijk over gaat. Naar mijne overtuiging is deze zaak rijk voor de menschen. En dan zijn de menschen ook wel rijp voor de zaak. Ik deins er niet voor terug, ook in het publiek geschrift meeningen uit te spreken, die verschillen van de onder ons gangbare. Maar dan moet ik het zoo kunnen doen, dat het redelijkerwijze voor geene tegenspraak vatbaar is.

Natuurlijk wordt ook op andere punten door mij niet ontkend, dat er moeilijkheden zijn, die de populair-gangbare exegese voor herziening vatbaar is, dat de voortgaande wetenschappelijke kennis invloed moet hebben op de verklaring der Schriftgeveens. Dit geldt niet enkel voor Genesis 1—3, of Genesis 1—11, maar voor heel de Heilige Schrift. Wanneer God het mij vergunt in den loop van 1926 de „Korte Verklaring" van 1 Koningen 1—11 te publiceren, zal men daar niet alleen oude, maar

ook wel nieuwe exegese vinden. Nog eens, ik ben er heusch niet bang voor, opinies te publiceren, die van traditioneel-gangbare verschillen. Maar dan moet ik zeker wezen van mijne zaak. Wanneer ik enkel nog maar een vaag voor gevoel heb, dat ik op een of ander punt wel eens tot een nieuw inzicht zou kunnen komen, — dan is naar mijne overtuiging die zaak nog niet rijp voor onze menschen. En natuurlijk zijn dan onze menschen niet rijp voor de zaak. Ja meer nog, ik ben er zelf niet rijp voor. En dr. Buytendijk wil immers de laatste zijn om aan te dringen op publicatie van onrijpe wetenschappelijke verhandelingen.

Ik eindig met eraan te herinneren, dat de bedoeling van dit schrijven geen andere is, dan een enkele opmerking te maken bij het ingezonden stuk van dr. Buytendijk, voorzover het mij persoonlijk raakt.

Dit waardige antwoord onthult ons het geheim, dat geen geheim blijkt te zijn.

Openlijk heeft Prof. Van Gelderen over dit punt gehandeld.

Zelfs in een kerkbode, die toch voor het volk wordt geschreven!

En als wij ons wel herinneren, werd zijn stuk door een paar andere bladen overgenomen en werd hem door de Redactie van „Utrechtsche Kerkbode" dank gezegd voor zijn voorlichting.

Stellig ging hij in tegen een veel gehuldigde opvatting.

Maar dat kan ons Gereformeerde volk heusch wel verdragen.

Als de Schrift maar niet wordt aangeast.

En daarvan was in dit geval geen sprake.

Nergens zegt de Schrift precies, hoeveel jaren er tusschen Noach en Abraham verliepen.

Ons Gereformeerde volk is, uitzonderingen daargelaten, heusch wel bereid gangbare opvattingen te laten varen, zoo deze niet steunen op de Schrift.

Dan is het voor de hulp der wetenschap zelfs dankbaar.

Ware dat zoo niet, dan zou Calvijn geen aanhang hebben gevonden, dan zou Kuyper zijn gesteund (niet „letterlijk") en dan een blad als het onze niet bestaan, dan ware het voor reformatie onvatbaar.

Doch zoodra ons volk voelt, dat de autoriteit van de Schrift in het geding is, laat het zich niet verkwikken.

Inmiddels mag men het overige in het stuk van Prof. Buytendijk veilig beoordeelen naar zijn mededeeling over Prof. Van Gelderen.

Er valt niets te verbergen.

HEPP.

Het allerjongste vonnis.

IV.

De beschuldiging van huichelarij, van niet-ronduit durven spreken voor het volk, gelijk Prof. Buytendijk ze formuleerde, heeft natuurlijk niet nagelaten indruk te maken. Uit particuliere correspondentie weet ik trouwens, dat iemand, die de beschouwing van den heer Elffers geheel en al deelt, (ook met betrekking tot dat „doen alsof") zich onmiddellijk bediende van de bovengemelde uitspraak van Prof. Buytendijk, en ter ondersteuning van de bewering, dat die jonggereformeerden maar zoowat hypocrieten zijn, mij de vraag voorlegde: of Prof. Buytendijk dan soms ook loog?

Het spreekt vanzelf, dat we hierop antwoorden: neen. Prof. Buytendijk m. e. n. t. het natuurlijk. Liegen is anders. Hij „ziet" het zoo.

En de anderen, die met hem instemmen, natuurlijk eveneens.

Maar dat zij zoo „zien", bewijst nog niet dat het ook zoo is.

En als het artikel van Prof. Buytendijk voornamelijk erop wijst, dat er leiders zijn, niet maar zoo'n enkele, maar in getale, leiders, die dezen mooien naam niet verdienen, omdat ze anders spreken dan ze denken („huichelarij"), dan houden wij zonder enig nader bewijs, zulk een klacht onvoldoende gemotiveerd en dus betreunswaardig.

Een merkwaardig voorbeeld levert wel wat Prof. v. Gelderen in de „Overtoomsche Kerkbode" heeft geantwoord met betrekking tot hetgeen door Prof. Buytendijk werd gezegd.

Ieder voelt, hoe fataal, zij het onbedoeld, op het volk moet werken de klacht, dat de gereformeerden niet voor den dag durven komen met hun opvattingen, als zij tegen de „traditie" gekeerd zijn, terwijl toch de met name genoemde kwestie van den ouderdom der menschelek reeds voor het front van het volk is behandeld in een artikel, dat o.a. door mij zelf is overgenomen in de populaire pers. Ik heb zelfs, zonder enig protest van eenigen lezer, het artikel van Prof. v. Gelderen willen toepasselijk maken voor het toch niet al te wetenschappelijk ingekleede Zondagschoolonderwijs; aan wat Prof. v. Gelderen schreef, voegde ik de opmerking toe, dat men maar niet langer op het programma van de Kerstlieden der Zondagschool moest laten afdrucken het zeer bekend vaers:

Veertig eeuwen van te voren

Was de Heiland reeds beloofd...

Nog eens: geen enkele brief kwam met bezwaar. Ik concludeer eruit, dat prof. Buytendijk niet alleen op onvoldoende wijze (althans eer hij schrijven ging) heeft nagegaan, wat prof. v. Gelderen naar buiten publiceerde, maar ook de bezwaarde en verslagen aanzichten van de gereformeerde, zulks versende, kerkleden, min of meer in den droom slechts gezien heeft.

Want onze menschen verdragen meer dan men denkt. En wie nauwkeurig kennis neemt van wat er in het publiek geschreven wordt, kan de bewijzen voor 't grij-

pen hebben. Voor het volk zijn toch geschreven de commentaren uit de „Korte Verklaring der H. S. met nieuwe vertaling", waarin de tekstcritiek, wel volgens gereformeerde maatstaf, maar dan toch zonder eenige oneerlijke terughoudendheid, haar toepassing vindt, waarin de overlevering meermalen zonder veel drukte op zij wordt gezet; waarin aan de Kersten, Gravenmeijer, Lingbeek, Zandt volop gelegenheid gegeven wordt, weer een anti-kuyperiaans geschrei op te heffen vanwege de afknibbeling der confesatie; zegt deze niet, dat Paulus auteur is van Hebreëen, en wordt dat niet in twijfel getrokken door deze kuyperiaansche bijbelverklaring, die dan bovendien nog ronduit durft zeggen, dat Calvijn al verklaard heeft, dat de opschriften der psalmen niet de sleutel der exegese zijn?

We hebben hier trouwens niet alleen op die Schrift-kwesties het oog als wij constateeren, dat het gereformeerde volk wel degelijk eerlijk wordt voorgelicht, ook als het wat anders er om moet verliezen. Heeft de muzikale kroniek, die Dr J. C. de Moor in dit blad herhaaldelijk gaf, niet meermalen uitbundig geprezen wat in de christelijke pers over het algemeen (ook in de niet confessioneele) vaak contrabande is? Zijn er geen gereformeerde sprekers, die voor den volkerenbond pleiten, die in den arbeid tot volkerenvrede ook op den kansel een werk van den Geest zeggen te zien; die op andere wijze beginnen, de vraagstukken van den tijd onder de oogen te zien, zonder de uitkomst van hun denken te verzwijgen? Doch die zich daarbij binden aan hun confessioneele overtuiging?

Huichelarij — het is een ernstige klacht. Maar van een verschijnsel, nog wel van toenemende duidelijkheid nu men achter de schermen ziet, is geen sprake.

Het is dan ook mijn overtuiging, die ik met dezelfde axiomatische heilichheid als de heer Elffers uitspreken mag, dat velen onder de aanklagers „huichelarij" noemen wat niets anders is dan een voorzichtig wachten met publicatie, die onrijp of ontijdig zou zijn. Men moet niet vergeten, dat juist waar de liefde is, altijd een opvoedkundige taak ligt. Een predikant, die zijn menschen en zijn catechisanten liefheeft, zal zich om hunnentwille veel onzeggan, waarin hij voor zich geen kwaad ziet, enkel en alleen omdat hij door eigen voorbeeld anderen niet een sfeer inleiden wil, die voor hem gevaarlijk is. Wie dat met koude ziel qualificeert als „doen alsof" kan alle eerlijke paedagogen ermee in den hoek werpen.

Trouwens we keeren de zaak om! Ik meen, dat juist de gereformeerden in de allerlaatste plaats iets hebben te verbergen. Zoodra zij een meening hebben kunnen vormen, die op organische wijze met het standpunt der confessie zich laat verbinden, zijn zij klaar. Want wat zij dan overgeven aan de publieke belangstelling heeft zijn wortel in den gemeenschappelijken bodem van de gereformeerde belijdenis. Het is dan niet meer een persoonlijk inzicht, dat slechts als eigen privaatbezit kan worden aangeprezen, doch het treedt frank en vrij naar voren als een geestelijk bezit, waarop de confessioneele gemeenschap recht heeft.

Wij zullen niet de „doornen en de distelen" weer ophalen, die gevlochten zijn in het persdebat, dat de G. Hulsman indertijd heeft geopend tegen de ethischen. Wij willen echter wel constateeren, dat tegen hen juist werd ingehaald de beschuldiging van: anders te zijn op de studeerkamer dan op den kansel. Een gereformeerde prediker zal niet alles zeggen, wat hij weet; het is tenminste voor zijn eruditie te hopen, maar iets anders zeggen, dan hij weet, dat blijft altijd een „gebaar" en een „gevaar".

Dus is de confessie juist de behoudster van de oprechtheid; al kan de heer Elffers het woord niet hooren, zonder ietwat smalend te doen. Laat de confessie los en ieders persoonlijk inzicht hangt in de lucht: een prediker, een leider, die weet van zijn volk te verschillen, zal er eerder toe komen, zijn meening voor zich te houden, dan de ander, die weet, dat zijn zienswijze altijd naar buiten treden mag, en zelfs moet, omdat hij overtuigd is, ze te kunnen combineren met aller geloof.

De menschen, die roepen „los van de kerk" en die glimlachen om den wil tot confessievorming, worden dan ook af en toe door de feiten hartelijk uitgelachen. Ik noem maar het recente feit: Stockholm.

De gereformeerde „kerk", zegt de heer Elffers, was daar natuurlijk niet.

Ik weet dat ook.

Ik weet bovendien dat de Ned. Herv. Kerk er wel was. Maar ik heb ook gelezen, dat in „De Hervorming" nog heel wat te doen geweest is over de kwestie der afvaardiging. Ook nog toen het congres te Stockholm al lang voorbij was, werd er magoploet door een bepaalde groep, een partij, die niet evenredig vertegenwoordigd was.

Daar blijkt wel het een en ander uit.

Allereerst, dat, zoodra een bepaalde groep in een overigens feitelijk confessie-looze gemeenschap, zich wil vertegenwoordigen op een algemeen-christelijk congres, aanstonds de confessioneele kwestie gesteld wordt en naar de dogmatische overtuiging der groep toch weer de scheidslijn wordt getrokken.

Vooris dat dit ook hest te begrijpen is, omdat men op zulk een congres niet veel heeft aan het persoonlijk getuigenis van een of anderen broeder, maar wel aan een krachtige, puntige conclusie van een groep, die over nieuwe vragen nadacht volgens gemeenschappelijk geloof.

De gereformeerden waren te Stockholm niet. Maar zij denken over de internationale verhoudingen wel na. En zij zijn het, die, als ze op eigen grondslag kunnen komen, ook als kerk kunnen spreken.

Wij de heer Elffers zijn Kring (grootte K) nemen als model voor geestelijk-godsdienstig leven, hij zal nooit in Stockholm of waar dan ook komen om kracht te doen. Tenzij het christendom zich oplost in een zaakje van slappelingen, die uit persoonlijke inzichten de waarheid decreteren. En de moraal.

Maar laat hij de kerk den tijd en verduurt hij de trouw aan de confessie, als een actief-verrijkend bezit dan zal hij zien, dat die kerken, die op eigen basis

houden, ook
en kunnen
Want boven
stijgt, God zij

Onverhoorde

Dezelfde le
reeds eenige
ook nog raad
allerlei somb
waarin hij
hooring te v
daaruit moet
en hem ree
om in zijn e
Ik begin i
voorige besch
oogelukkige
te dienen, i
zeer nabij m
zich niet ve
en neigingen
leest, zijn op
zoo veel meer
de oorzaak
onderscheiden

Het zielele
gecompliceer
der, dan ee
eenzelfde ge
Te minder,
bij lichaams
lijke kwaal r
vergat, heeft
van de vrou
veel gelede
Ik moet m

len. Alleen
geval zeggen
van tot acht
en dat de l
psychiater t
raad ik hem
den tot een
wien hij ver
hart en levei

Ik schrijf
brief, om d
te geven, d
zuiver indiv
den persoon
beantwoorde
Wel wil ik
inzendster t
kracht tegen
hoord word
— om het n
door God v

Op die v
Als er ie
sten nadruk
dan is het
boden is. N
dingen; maa
de macht d
harten. Hoe
Christus b.v.
in 1 Joh. 1

Maar daar
Het eerst
recht bidd
Gode aange
behoort, val
treffend sa
moet zijn e
een vero
trouwen

Zoo zegt
plaatsen te
Lukas 18:1
Blijft ons
wil" onver
derhalve te
ontbreken a
trouwen

Beproeve
tot de zeks
kig ze ook
niet onthel
hooring ster
bidden een
onze ziel en
om ons te
bonger wek

Wort on
ons dat ni
tweede, dat
ons in alle
aan Jezus'
de Heere e
stelt. Niet
nog méér e
te doen wo

en om ons
in Christus,
ring te on
ernstig om
Laat ons
sonde en
vinat, nooit
geven wat
den ootmo
eerste zon
waarachtig
der doodel

Meer dar

h gescreven de
g der H. S. met
iek, wel volgens
h zonder eenige
epassing vindt
der veel drakte
Kersten, Graven
genheid gegeven
schreef op te hel
fessie; zegt deze
reeden, en woeit
Kuyperiaansche
nog ronduit durf
heit, dat de op
utel der exegese

op die Schrift.
dat het geref.
voorgelicht, ook
Heeft de munt
blad herhaalde
geprezen wat in
(ook in de niet
ijn er geen gere
renbond pleiten,
k op den kansel
i; die op andere
len tijd onder de
van hun denken
binden aan hun

dacht. Maar van
nemende duidt
t is geen sprake
ik met dezelfde
ffers uitspreken
chelarij" noemes
tig wachten met
zijn. Men moet
te is, altijd een
edikant, die zijn
st, zal zich oen
voor zich geen
door eigen voor
il, die voor hen
qualificeert als
gogen ernee in

Ik meen, dat
laatste plaats
en meening heb
he wijze met het
rhinden, zijn zij
an de publieke
gemeenschappe
eliden. Het is
icht, dat slechts
ngeprezen, doch
s een geestelijk
emeenschap
distolen" weer
debat, dat de G.
de ethischen
dat tegen hen
van: anders te
isel. Een gere
zeggen, wat hij
ditte te hopen;
weet, dat blijft

idater van de
het woord niet
i. Laat de con
zicht hangt in
weet van zijn
omen, zijn mee
ader, die weet
treden mag, en
te kunnen com

e kerk" en die
orming, worden
lijk uitgelachen
ekholm.
er Elffers, was

kerk er wel was.
te Hervorming"
de kwestie der
te Stockholm
door een be
redig vertegen

groep in een
schap, zich wil
meen-christelijk
leele kwestie
overtuiging der
getrokken.

is, omdat men
het persoonlijk
maar wel aan
n groep, die
neenschappelijk

lm niet. Maar
houdingen wel
igen grondslag
spreken.

K) nemen al
hij zal nooit
m kracht te
in een zaakje
e inzichten de

erduurt hij de
erijkend bezit
op eigen basis

bonwen, ook voor het internationale christendom krach
ten kunnen doen.

Want boven het inzicht van H.H. M.M. de Individuen
stijgt, God zij nog de dank, het credo van de kerk,
K. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Onverhoorde geboden.

Dezelfde lezeres van wie ik in de laatste twee ars
peeds eenige vragen beantwoordde, vraagt me ten slotte
ook nog raad voor een levensoordeel, die ten prooi is aan
allerlei sombere gedachten, en wel bidt tegen den ban
waarin hij zich besloten voelt, maar zonder ver
hooring te vinden. Ze vraagt, hoe dat uitblijven van
verhooring verstaan moet worden. Of de ongelukkige
daaruit moet besluiten, dat God hem niet lief heeft
en hem reeds voor zijn geboorte veroordeeld heeft
om in zijn ellende om te komen.

Ik begin met te zeggen, dat ik, ondanks de breed
voerige beschrijving, die ze me van het lijden van dezen
ongelukkige geeft, me niet-bevoegd acht, hem van raad
te dienen. Daarvoor zou ik hem persoonlijk en van
zeer nabij moeten kennen. Zulke ziels-toestanden laten
zich niet verstaan, zonder dat men iemands karakter
en neigingen, zijn geschiedenis en het milieu waarin hij
leeft, zijn openbaar en ook zijn verborgen leven, en nog
zooveel meer, grondig kent. Zonder dat is 't niet mogelijk
de oorzaak of de oorzaken van zijn zielestemming te
onderscheiden en dus ook niet hem met raad te dienen.

Het zieleleven van een mensch is nog oneindig veel
gecompliceerder dan zijn lichamelijk leven, en veel min
der, dan eenzelfde medecijn voor alle ziekten, past
eenzelfde geneesmiddel voor alle geestelijke kwalen.
Te minder, omdat hij geestelijke krankheden, evenals
bij lichaamsziekten bij gelijke verschijnselen, de eigen
like kwaal nog zoo verschuilt kan zijn. Dat men dit
vergat, heeft duizenden ongelukkige lotgenooten gemaakt
van de vrouw, van wie het in Lukas 5 heet, dat ze
„veel geleden" had „van vele medicijnmeesters".

Ik moet m'n vraagster op dit punt daarom teleurstel
len. Alleen dit kan ik van het door haar beschreven
geval zeggen, dat het sterk den indruk op me maakt
van tot achtergrond te hebben een gestoord zenuwleven,
en dat de lijder daarom m.i. goed zal doen met een
psychiater te raadplegen. Vergis ik me daarin, dan
raad ik hem zich met zijn vragen en tobben te wen
den tot een zielszorger die hem van nabij kent, en in
wien hij vertrouwen genoeg stelt om hem zijn gehele
hart en leven bloot te leggen.

Ik schrijf dat alles hier, en niet in een particulieren
brief, om daarmee al onze lezers nogmaals den wenk
te geven, dat ze me geen vragen zenden van zoo
zuiver individueelen en zoo intiem aard, dat men
den persoon in kwestie kennen moet, om ze te kunnen
beantwoorden.

Wel wil ik eenig bescheid geven op de vraag, die de
inzendster ten slotte stelt, of men, als uw gebed om
kracht tegen de zonde en om vrede des harten niet ver
hoord wordt, daaruit niet moet besluiten, dat men
— om het nu maar met m'n eigen woorden te zeggen —
door God verworpen is?

Op die vraag is het antwoord niet ver te zoeken.
Als er iets is wat de Schrift ons met den groot
sten nadruk en zonder het moede te worden, verzekert,
dan is het dit, dat de Heere een verhoorder der ge
beden is. Niet van het gebed om allerlei willekeurige
dingen; maar zeker van alle gebed om verlossing van
de macht der zonde en om waarachtigen vrede des
harten. Hoe nadrukkelijk verzekert ons dat de Heere
Christus b.v. in Matth. 7:7—11 en de Apostel Johannes
in 1 Joh. 5:14.

Maar daarbij moeten we twee dingen niet vergeten.
Het eerste is, dat ons bidden dan ook echt en
recht bidden moet zijn. En wat tot zulk bidden, „dat
Gode aangenaam is en van Hem verhoord wordt" al zoo
behoort, wat onze Heidelbergse zoo eenvoudig en zoo
treffend saam in antw. 117, als hij zegt, dat ons bidden
moet zijn een bidden „van harte", een bidden uit
een verootmoedigd hart, en een bidden in ver
trouwen op de genade Gods in Christus.

Zoo zegt ons het Woord, „om maar enkele Schriftuur
plaatsen te noemen, in Ps. 145: 18, Jer. 29: 13, Ps. 51: 19,
Lukas 18: 10—14, Joh. 16: 23, Jak. 1: 6.

Blijft ons gebed om wat we kennen als „naar Gods
wil" onverhoord, dan hebben we de oorzaak daarvan
derhalve te zoeken in ons bidden. Dan moet het bij ons
ontbreken aan ernst, aan verootmoediging of aan ver
trouwen.

Beproeven we ons daarin oprecht, en mogen we dan
tot de zekerheid komen, dat deze dingen, hoe gebrek
kig ze ook overigens mogen zijn, toch in ons bidden
niet ontbreken, dan moet dit ons vertrouwen op ver
hooring sterken, en om de belofte Gods, en omdat zulk
bidden een vrucht is van den arbeid des Geestes in
onze ziel en dus een getuigenis van den wil des Heeren
om ons te verhooren. Ook dat laatste. Want die de
honger wekt, toont daarmee het brood te willen geven.

Werdit ons gebed niet aanstands verhoord, dan moet
ons dat niet ontmoedigen. Want — en dat is het
tweede, dat we moeten bedenken — de Schrift toont
ons in allerlei voorbeeld — denk aan Abraham, en
aan Jezus' houding tegenover de Kananeesche — dat
de Heere de verhooring van het gebed dikwijls uit
stelt. Niet uit onwil of hardheid, maar om ons gebed
nog méér echt bidden te maken: om het nog inniger
te doen worden, om ons nog dieper te verootmoedigen
en om ons nog krachtiger te doen pleiten op zijn belofte
in Christus. Zoo berispt Hij ons dan toe om de verho
ring te ontvangen. Daarom vermaande Christus zoo
ernstig om te volharden in het gebed (Lukas 18).

Laat ons daarom, zoo ons gebed om kracht tegen de
zonde en om vrede met onzen God geen verhooring
vindt, nooit twifelen aan Gods gewilligheid om ons te
geven wat we vragen, maar wel aan de oprechtheid,
den ootmoed en het vertrouwen in ons bidden. Het
eerste zou zijn een verdenken van de liefde en de
waarachtigheid Gods en een zich laten vangen in één
der doodlijkste strikken van Satan.

Meer dan deze enkele wenken kan ik hier niet geven.

Laat m'n vraagster, of hij voor wien zo vroeg, er
biddend winst mee doen.
V.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Een late nabetrachting.

Eén ding is er, dat de gevoerde verkiezingsstrijd
ons met groote duidelijkheid geleerd heeft; wij
moeten meer doen aan de studie der beginselen.

Het feit, dat de a.-r. partij het hard te verduren
had en stemmen en zetels verloor, wordt in den
regel verklaard uit de maatregelen van Minister
Colijn, doch hoeveel waars hierin ook moge schuil
len, afdoende is deze verklaring niet. In de eerste
plaats is het ondenkbaar, dat iemand, die eens uit
beginsel a.-r. stemde, dit zou nalaten omdat hij
bepaalde maatregelen niet kan goedkeuren of in
zijn beurs getroffen wordt.

Zij, die dit wel gedaan hebben, kunnen hoogstens
meeloopers zijn geweest en hun vertrek kan geen
oorzaak zijn van al te diepen rouw.

In de tweede plaats is het zoo goed als zeker,
dat velen, die bij ons behoorden, een andere partij
hebben gekozen om redenen, die met de boven
genoemde niets te maken hebben. Dat een paar
kleine predikantenpartijtjes zonder staatkundi
ge beginselen succes konden hebben is te
wijten aan het feit, dat ons volk met de beginselen
van hun eigen partij niet voldoende vertrouwd was.

Was dit laatste wel het geval geweest dan zou
de zeer eigenaardige strijdwijze dezer politieke theo
logen zonder gevolgen zijn gebleven.

Dat dit niet zoo was is onze schuld.
Thans is het de tijd om maatregelen voor de toe
komst te nemen.

Gedurende langen tijd had onze partij te strijden
voor enkele concrete dingen, die duidelijk zich
afteekenden tot zelfs in het bewustzijn van den
meest eenvoudige. Dat niet de Staat maar de ouders
een primaire taak hebben ten opzichte van het
onderwijs, was aan de meesten duidelijk.

Thans gaat het over veel moeilijker vraagstukken.
Vele principiële vragen groepeeren zich rond
om de verhouding van Staat en Maatschappij.
Hoever strekt de vrijheid van het individu zich uit
en wat wordt geëischt door het belang der ge
meenschap?

Een andere groep van vragen richt zich op de
verhouding tusschen Kerk en Staat, met al wat
daaraan vast zit.

In de staatkundige beginselen der anti-revolutio
naire partij ligt het antwoord op deze vragen be
sloten, maar wij hebben verzuimd deze zaken on
der het volk te brengen.

Dit is begrijpelijk, want het is lang geen gemak
kelijke taak.

Ook leidt het stelsel der evenredige vertegen
woordiging er bijna onwillekeurig toe, dat van het
begin af op de vorming van een coalitie-ministe
rie wordt aangestuurd. Hierdoor komen als van
zelf de punten, waarover de drie rechtsche partijen
het eens zijn meer naar voren en bestaat er gevaar
voor, dat de punten, die niet voor verwerkelijking
vatbaar zijn, op den achtergrond raken.

Wie b.v. de „Nederlandsche Gedachten" van
Groen van Prinsterer doorleest, komt sterk onder
den indruk van den ernst en de betekenis van het
kerkelijke vraagstuk. Het besef van te leven onder
onjuiste verhoudingen ten dezen, is thans vrij wat
verzwakt.

Nu hebben wij gelukkig onze Gereformeerde J. V.
en niet genoeg kunnen wij waardeeren wat daar
ook voor de studie der anti-revolutionaire begin
selen gedaan wordt. Maar de kring der Geref. J. V.
valt niet geheel samen met dien der a.-r. partij en
ook is na het verlaten der J. V. nog verdere studie
gewenscht.

Onze propagandaclubs, die een centrum van be
ginselfstudie konden zijn, bepalen zich nog al veel
tot uiterlijke dingen. Men maakt zich in verkiezings
dagen druk met het rondbrengen van strooibiljetten
en het opplakken van platen en dit is zeer ver
dienstelijk werk. Doch bij het doen van huisbe
zoek blijkt maar al te dikwijls, dat men weinig
te propageeren heeft, omdat men zelf een bootje
vreemd tegenover de zaken staat.

Dit nu moet anders worden.
Wij moeten de komende periode besteden voor
intensiever en systematische beginselstudie.

Onze propagandaclubs moeten geregeld vergade
ren en de historie en de beginselen onzer partij
bestudeeren. Alleen op deze wijze kan gewaakt
worden tegen verwatering en verslappening in eigen
kring. Wie eenmaal grondig de beginselen kent,
zal om toekomstige redenen zijn partij niet verlaten,
noch het slachtoffer worden van vroom-schij
nende redeneeringen.

Ook met het oog op den propagandistischen
arbeid schijnt mij, meerdere studie noodzakelijk.

Nog altoos geldt de oude regel, die in Goethe's
Faust is te vinden, dat, wie iets in eens anders
ziel wil ontsteken, die moet dit eerst in zijn eigen
ziel hebben bezeten.

Onze propaganda, ja heel onze partij zal ten
slotte niets anders worden dan wat wij zijn.
Daarom moeten wij meer zijn dan trouwe en
geduldige kiezers. Wij moeten oog krijgen en hart

hebben voor onze beginselen en overtuigde anti
revolutionairen zijn. Alléén op die wijze kunnen
wij duurzaam invloed ten goede oefenen op ons
volk.

Want ten slotte hangt de toekomst van een volk
niet af van stemverhoudingen en wetten. Deze
worden op hun beurt beheerscht door de volks
overtuiging.

Niet voor het aantal kiezers dat wij voor een
enkele gelegenheid aan de bus weten te brengen
is onze betekenis als partij af te meten, maar
hiernaar in welke mate wij onze beginselen kennen
en liefhebben.

Zonder harten, ernstigen en langdurigen arbeid
zullen op dit terrein geen vruchten gezien worden
en dan — wij mogen ons wel eens afvragen, of
hier ook een achterstand is, die ingehaald moet
worden.

E. VISSER.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Dwergscholen.

II.

We spraken over den voorslag van Dr Van der
Vaart Smit, en beloofden zoo breedvoerig mogelijk
zijn meening met zijn eigen woorden weer te geven.

Van onze lezers verwachten wij, dat zij het ons
niet euvel duiden, dat de meening van den ge
leerden schrijver door ons zoo breed wordt ge
citeerd. Te meer niet, wij hetgeen Dr S. schrijft
zich al heel gemakkelijk laat lezen, en steeds door
een opvallende soepelheid van stijl uitmunt.

De oplossing van het vraagstuk van de kleine
scholen wil Dr S. zoeken in de richting van een
wetswijziging, een „principiële wijziging".

In een voorafgaand gedeelte had de schrijver
den voorslag gedaan de onderscheiding „openbaar"
en „bizonder" onderwijs uit de wet te laten ver
vallen, en te spreken over „vrije" en „overheids"
scholen. Dit hoopte men bij het lezen van dit citaat
in het oog.

Op de pagina's 38—43 schrijft Dr v. d. V. S.
aldus:

„Wij willen zoodanige principiële wijzigingen in de
wet, dat voorzover niet 't algemeen belang het
stellen van bepaalde belemmeringen eischt, althans
de financieele gevolgen van ongewenschte
splittingsingen niet meer ten laste van de schatkist zullen
komen.

„Makkelijk gezegd, werpt de lezer in 't midden, doch
wat zijn „ongewenschte splittingsingen" en hoe zal men
principiël dienaangaande iets in de wet kunnen
brengen?

„We hebben op deze vragen een antwoord in den zin.
„Onzes inziens zal een herbouwde wet op het L.
O., méér dan tot dusver, officieel met bestaande rich
tingen moeten rekenen. De wet doet dit reeds eeniger
mate — noodgedwongen; 't begrip „richting" komt er
meermalen op onderscheidene wijzen in voor. Doch
't zal er meer officieel en meer principiël in moeten
voorkomen.

„Richtingen zijn er niet tersluks en feitelijk tegen
den wensch der overheid. Richtingen zijn er reël
en ter verrijking van het volksleven. Doodse eenvou
digheid is de heiligheid wellicht van St. Bureaucratius,
veelvorming en veelkleuring is de werkelijkheid gelijk
God ons die geeft. Dat de overheid dit wete en de wet
gever er mee rekene. Bovendien, reële decentralisatie
is onmogelijk, indien de wetgever voor 't bestaan van
richtingen de oogen min of meer wenscht te sluiten.
Het decentralisatie-beginsel eischt consequent dat de
wetgever officieel en principiël in dezen positie kiest.
Moet het meer dan tot dusver op de ouders aan. Na
tuurlijk, dan moet ook meer dan tot dusver met de
reël onder deze ouders voorkomende richtingen wor
den gerekend. Decentralisatie beteekent: wettelijke er
kenning van 't bestaan van richtingen.

„Ook gelde nog dat 't, voorzover wij kunnen zien,
absoluut onmogelijk is, een gezonde oplossing
te vinden voor het vraagstuk „splittingszucht en staats
financien", indien niet de wetgever meer en anders
dan tot dusver stelling kiest ten opzichte van de
werkelijk onder de ouders voorkomende richtingen. De
ontwikkeling van 't „bizonder" onderwijs heeft — voor
al na de financieele zijde — dit vraagstuk acuut
gemaakt. 't Moet opgelost.

„En dan diene, dat er slechts twee oplossingen
mogelijk zijn. De ééne is: het wegnemen der vrijheid
met als gevolg een persing in de richting van de
ten slotte éenvormige staatsschool. Deze oplossing is de
ongewenschte. Tegen deze oplossing zal de anti-revo
lutionaire partij in yverzet blijven zoolang ze er is en des
noeds een 80-jarigen oorlog om de vrijheid der school
opnieuw er voor ingaan. Niettemin is de L. O.-wetgeving
gelijk we die thans hebben, juist op deze oplossing
ingesteld.

De andere oplossing is: goed decentralistisch reël
positie kiezen als wetgever temidden van de rich
tingen, die reël onder de ouders zich openbaren.

„De wetgever kan dat doen en — we hebben er de
gronden voor aangevoerd — de wetgever moet dat onzes
inziens spoedig doen. Alleen deze oplossing is
naar onze overtuiging goed.

„We lieten de negentiende-eeuwsche, thans niet meer
passende onderscheiding tusschen „openbaar" en „bij
zonder" vallen teneinde er de nieuwe onderscheiding,
„vrije scholen" en „overheidsscholen" voor in de plaats
te stellen. Merken we nu — gegeven het feit, dat de
overheid zich door middel der wetgeving met de school
opvoeding der kinderen bemoeien moet — nader op,

1) Bijvoorbeeld tegenover hen, die „neutraliteit" of „bij
zonderheid" in anti-nationalen zin verstaan.